

урізноманітнюють заняття, сприяють більш глибокому розумінню навчальної дисципліни.

Список використаних джерел:

1. Гуралюк А. Штучний інтелект як інноваційна інформаційна технологія у педагогічних дослідженнях [Електронний ресурс] / А. Гуралюк. URL : <http://surl.li/wxixrn>
2. Лапушкіна Н. Використання сучасних технологій та ШІ у викладанні гуманітарних дисциплін (на прикладі фольклору). *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2024. Вип. 78. Том 2. С.232-236.
3. Загрибельна Н. Використання штучного інтелекту на уроках української мови та літератури [Електронний ресурс] Н.Загрибельна. URL : <http://surl.li/bhfceg>

ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЛЕКТОРА-ФІЛОЛОГА ВИЩОЇ ШКОЛИ

*Ірина Глуховцева,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри педагогіки, української філології та журналістики,
Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля
E-mail: IrynaYaroslavna@gmail.com*

Сучасна освіта вимагає від викладачів не лише глибоких знань освітнього компонента, запропонованого студентам, але й розвиненого емоційного інтелекту (ЕІ), який сприяє ефективній комунікації зі здобувачами освіти, створенню комфортного навчального середовища та мотивації до вивчення дисципліни. При викладанні української мови у вищій школі емоційний інтелект є одним із ключових чинників, що визначає успішність навчального процесу. Емоційний інтелект стає ґрунтом для низки компетентностей, необхідних і викладачеві, і студентові. Це передусім здатність розпізнавати, розуміти, виражати й регулювати власні емоції, а також ефективно взаємодіяти з емоціями інших. Термін *емоція* позначає «суб'єктивний стан людини у формі безпосередніх переживань; переживання людиною свого ставлення до дійсності, до особистого й навколишнього життя; душевне переживання, почуття людини» [1, с. 349]. Людина, здатна керувати своїми емоціями, може ефективніше спрямувати емоції слухачів у потрібне русло.

Концепція ЕІ стала особливо популярною після виходу в світ книги американського психолога і письменника Деніела Гоулмана, «Емоційний інтелект» (Харків, 2020), у якій він визначає цей термін як здатність людини розуміти власні емоції, керувати ними, а також ефективно взаємодіяти з іншими, використовуючи розуміння емоцій. У своїй книзі автор виділив п'ять основних складових ЕІ. На перше місце учений ставить *самоусвідомлення*,

тобто здатність розуміти свої емоції і те, як вони впливають на поведінку. Самоусвідомлення включає також упевненість у собі та реалістичну оцінку власних можливостей, що є підставою для *саморегуляції* – уміння контролювати емоції та поведінку, не дозволяючи імпульсивним реакціям керувати своєю поведінкою. Це сприяє виробленню таких рис поведінки, як чесність і достовірність при доборі фактів і кваліфікації явищ, адаптивність, а також здатність долати стрес. Невід’ємною складовою ЕІ є *мотивація*, яку розуміють як внутрішній стимул при досягненні мети, незалежно від зовнішніх обставин. Вона включає наполегливість і здатність долати труднощі.

Емпатія як здатність розуміти емоції інших людей допомагає у формуванні стосунків з окремими індивідами та групою здобувачів і дозволяє враховувати емоції інших у прийнятті рішень. Такі *соціальні навички*, як уміння ефективно комунікувати, працювати в команді, керувати конфліктами є підґрунтям для здатності до лідерства та впливу на інших [2]. Д. Гоулман наголошує, що високий емоційний інтелект важливий і в професійній сфері, і в особистому житті.

Розвинений емоційний інтелект дозволяє лектору будувати довірливі відносини зі здобувачами освіти, виявляти емпатію відповідно до їхніх потреб, емоційного стану й мотивації, уникати конфліктів та вирішувати проблемні ситуації, створювати позитивну атмосферу на заняттях.

У викладанні української мови, де важливо знаходити і зберігати баланс між теоретичними положеннями вчених і формальними засобами реалізації мовних одиниць у текстах різних стилів та індивідуально-творчими аспектами (виконання творчих завдань, написання творчих робіт), емоційний інтелект стає важливим для організації ефективної комунікації. Лектор з високим рівнем ЕІ здатний зменшити тривожність студентів, особливо під час опрацювання складних тем, запропонувавши зручні алгоритми запам’ятовування складних орфографічних чи пунктуаційних правил, увівши цікаві завдання при використанні тих чи тих мовних засобів у власному мовленні, створивши атмосферу творчості і взаємодопомоги. Досвідчені викладачі при цьому запроваджують складання віршів (навіть пісень) чи примовок для швидкого запам’ятовування винятків, орієнтацію на елітарних мовців, якими можуть бути відомі диктори, актори тощо. Під час написання диктантів, виконання тестів важливо створити атмосферу для пробудження мовного слуху, мовного чуття. Позитивний емоційний стан може бути створений при прослуховуванні спокійної музики чи поетичних текстів. Емоційна підтримка сприяє подоланню страху перед помилками та стимулює активну участь здобувачів освіти на заняттях.

Емоційного піднесення лектор може досягти завдяки вдалому використанню прецедентних текстів (афоризмів, прислів’їв). Розвиткові креативності сприяє діалог цитат відомих учених, у яких відчутні відмінності у трактуванні явищ. Це змушує здобувачів освіти обрати якусь одну точку зору і обстоювати її або, скажімо, довести безпідставність обох точок зору.

Важливість української мови як складової національної ідентичності можна довести при опрацюванні афоризмів про мову, авторами яких є знакові

постаті української культури. Мотивування студентів до засвоєння їхнього змісту та вивчення, наприклад, напам'ять, має бути позначене особливою важливістю змісту і форми вислову. Добір та інтерпретація мовних зразків із літературних або історичних текстів має бути добре продуманим. А це дозволяє здобувачам освіти глибше відчутти емоційну силу мови.

Під час занять, наприклад, з курсу «Сучасна українська літературна мова» варто використовувати дискусії на актуальні лінгвістичні теми (напр.: чи можуть оглушуватися дзвінки приголосні у кінці слова чи складу перед наступними глухими?), що дозволить здобувачам вищої освіти висловлювати свої думки та емоції, аналізувати власний мовленнєвий досвід. Важливо, щоб інтерактивні вправи, що передбачають аналіз текстів, мали емоційний підтекст (лірика, художні описи)). У цьому разі доцільною буде рефлексія, тобто запровадження запитань на кшталт «Як мова допомагає передати ці емоції?». Моделювання ситуацій, за яких студенти вчаться правильно висловлювати свої емоції, сприяє урівноваженню емоційного стану на занятті.

Емоційне піднесення викликає також розв'язання лінгвістичних задач на кшталт «добери потрібний фразеологізм» чи «поясни значення фразеологізму». Зокрема, відомо, що до 200-річчя з дня народження Т. Г. Шевченка Григорій Половинко, відомий поет і драматург із Луганська, створив п'єсу про Великого Кобзаря, у якій він описав один із епізодів життя митця. Йдеться про відвідини рідного села перед арештом поета. Григорій Половинко підкреслює, що Шевченкові перед десятилітнім засланням пощастило побачити всіх своїх рідних, односельців, що зробило цю подію знаковою, доленосною. Драматург назвав свою п'єсу фразеологізмом. Студенти обговорюють, який відомий український фразеологізм вдало характеризує цю ситуацію? Добираючи різні народні вислови, здобувачі освіти переконуються, що назва «Йому посміхнулася доля» особливо тут доречно.

Викладач-філолог працює з текстами, що часто несуть значний емоційний заряд (література, публіцистика, мовні форми). Використання дискусійних форматів занять для розвитку емпатії та соціальних навичок студентів, підтримка активної взаємодії через виразне читання, інтерпретацію текстів та обговорення емоційного впливу літератури. Уміння правильно інтерпретувати й подавати такі тексти залежить від розвиненого ЕІ. Емоційна компетентність сприяє підвищенню інтересу здобувачів освіти до дисципліни через емпатійне спілкування та використання захоплюючих прикладів.

Для підвищення рівня ЕІ викладачі можуть використовувати такі підходи: рефлексію – регулярний аналіз власних емоцій та дій; психологічні тренінги – вправи з розвитку емпатії, комунікативних навичок; зворотний зв'язок – отримання від студентів відгуків про заняття; розвиток саморегуляції – практики релаксації.

Отже, емоційний інтелект є важливим інструментом у викладацькій діяльності, особливо під час навчання української мови у вищій школі. Лектор із розвиненим ЕІ здатний створювати ефективне навчальне середовище, підвищувати мотивацію здобувачів вищої освіти і забезпечувати позитивний досвід навчання. Емоційний інтелект не лише посилює викладацьку

майстерність, а й сприяє формуванню глибших міжособистісних зв'язків між викладачем і студентами. У контексті філології це стає фундаментом успішної освіти. Розвиток емоційного інтелекту має стати одним із пріоритетів у професійній підготовці викладачів.

Список використаних джерел:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел, Київ : Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
2. Емоційний інтелект / Деніел Гоулман ; пер. з англ. С.-Л. Гумецької. Харків : Віват, 2020. 512 с.

ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОГО СТАВЛЕННЯ ДО СПІВРОЗМОВНИКА НА ЗАНЯТТЯХ З ЕКОЛІНГВІСТИКИ

*Катерина Глуховцева,
доктор філологічних наук,
професор кафедри української мови,
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
E-mail: hlukhovtseva@gmail.com*

Сучасна освіта має відповідати вимогам часу, формуючи у її здобувачів не лише професійні компетентності, а й навички ефективної комунікації, засновані на толерантності. Еколінгвістика як міждисциплінарна наука створює унікальні умови для розкриття зв'язків між мовою, культурою й екологічними аспектами людського буття, а також сприяє формуванню толерантного ставлення до співрозмовника через аналіз мовного впливу на суспільство. Толерантність є однією з ключових компетенцій сучасної особистості, яка сприяє побудові гармонійного спілкування в багатокультурному суспільстві. У межах еколінгвістики, що досліджує взаємозв'язки мови, культури й екології, формування толерантного ставлення до співрозмовника стає важливою складовою навчального процесу. Прикметник *толерантний* має два значення «1. мед. Здатний переносити несприятливий вплив яких-небудь факторів; 2. Поблажливий, терпимий до чийхось думок, поглядів, вірувань тощо» [3, с. 1459].

Питаннями педагогічної комунікації, толерантності у взаємодії вчителя (викладача) та учня (студента) займалися багато науковців. Наприклад, Іван Бех досліджує питання морального виховання дітей та молоді, зокрема формування гуманістичних і толерантних цінностей [1], Олена Максимова студіює проблеми міжкультурного діалогу та толерантності в контексті освітнього процесу [7], Ольга Грива – толерантність у процесі становлення молоді в умовах полікультурного середовища [5], Юліана Ірхіна – формування професійної толерантності майбутніх викладачів вищої школи [6].

Еколінгвістика як наука виходить за межі лінгвістичних досліджень, акцентуючи увагу на впливові мовних практик на соціальну й екологічну